

THE CHINESE LABOUR CORPS - Corps de Travailleurs Chinois -

Tekst & billeder: Kaj Voigt

The Chinese Labour Corps Medal

The Chinese Labour Corps (CLC) og Corps de Travailleurs Chinois (CTC) var betegnelsen for to arbejdsstyrker som England og Frankrig hyrede i Kina under Den Store Krig (1.VK). CLC og CTC er historien om en indsats i 1. Verdenskrig, som langt de fleste i dag ikke kender til eller kun har hørt lidt om.

Mange kender The British War Medal 1914-1920 (BWM), der er den ene af de tre medaljer, som deltagere fra "British and Imperial Forces" typisk ville kunne få for deres deltagelse i krigen. De to andre er 1914-1918 Star og Victory Medal. BWM er tildelt omkring 6.500.000 personer. I randen på den står modtagerens rang, navn, nummer og tjenestetilhørsforhold.

For et par år siden så jeg en BWM til salg, men i bronze. Det lykkedes mig at erhverve den og kunne så se, at randteksten kun var "CLC" og et nummer. Jeg fandt også ud af, at der kun er uddelt 110.000 stykker og de alle er givet til personer, der var i CLC.

1914-1918 Star - The British War Medal - Victory Medal

The British War Medal i bronze

Kina før og omkring 1914

Det handler altså om kinesere, derfor er der et par ting omkring Kina i tiden op til 1914, der skal nævnes.

Efter to tusinde års kejserdømme blev Kina i 1912 officielt en republik. Det gamle kejserdømme havde de seneste hundrede år været præget af stor ustabilitet, dels på grund af indre oprør og dels på grund af øget pres fra de store kolonimagter, England, Frankrig, Tyskland og fra Japan.

År 1900 var der den såkaldte Boxeropstand, som betød, at Kina efterfølgende måtte indgå en enorm erstatningsaftale med kolonimagterne. Efter opstanden forsøgte man at lave en regentreform, men den var ikke tilstrækkelig og kom for sent. Det var kun manglen på et alternativ, der holdt kejserdømmet oppe og den 10. oktober 1911 udbrød der et oprør, der førte til kejserdømmets fald.

Noget af det, som jeg faldt over, da jeg begyndte at se nærmere på historien, var desværre, at hele processen, organisationen og behandlingen af den kinesiske arbejdskraft afspejlede et menneskesyn, som vi i dag slet ikke vil acceptere, og så var der ret så stor forskel på Englands og Frankrigs behandling af kineserne.

Ideen til at hyre kinesere?

Hvorfor fik England og Frankrig nu den idé, at hyre arbejdskraft, der kom så langt fra Europa? Det er jo ikke smågrupper, vi taler om. I løbet af krigen hyrede englænderne ca. 94.400 og franskmændene 40.000.

Kinas holdning til krigen

Da krigen brød ud den 28. juli 1914, var den nye kinesiske republik kun tre år gammel og meget svag, samtidig med at den stadig betalte af på boxer-erstatningen. Dens største frygt var, at krigen skulle brede sig til Kina, hvor England, Frankrig, Rusland, Tyskland og Østrig-Ungarn havde koncessioner og store økonomiske interesser. Allerede den 6. august 1914 erklærede Kina sig "Absolut neutral i den europæiske krig" og forbød fremmede magter at involvere sig i fjendtligheder på kinesisk jord og i kinesiske farvande.

Kina hældede nu mest til allieret side, for få uger inde i krigen tilbød Kina England, at stille med 50.000 kinesiske tropper, som sammen med engelske tropper skulle angribe et område i Shandong, som Tyskland havde besat/erobret i 1898. England afslog, man regnede med, at krigen ville blive kort og man ville ikke indlade sig med et land, der var mere eller mindre besat af andre magter.

Kina kom med flere andre forslag, der ikke blev godtaget. Målet for Kina var, at det gerne ville "ind i det internationale selskab" og så håbe på, at hvis man holdt på den rigtige hest, så kunne Boxer-erstatningen nedsættes eller helt bortfalde.

Kina tilbød tidligt på sommeren 1915 England og Frankrig at sende 300.000 mand til Europa til at udføre ikke-fronttjeneste, altså ikke som soldater, men som "civilarbejdere". I juni blev tilbuddet accepteret af franskmændene, men man nåede aldrig op på de 300.000, som tilbuddet var på. En af årsagerne var mangel på skibstransport og da amerikanerne gik ind i krigen, var der slet ikke transportkapacitet til kinaprojektet.

Englænderne og tilbuddet

Til at begynde med afslog englænderne det kinesiske tilbud. De britiske fagforeningers modstand var her en nøgelfaktor. Der var stor arbejdsløshed i England og fagforeningerne frygtede for konkurrencen fra den arbejdsomme billige kinesiske arbejdskraft, der jo heller ikke var organiseret i fagforeninger.

I midten af 1916 blev alle betænkeligheder fejlet af bordet som følge af de voldsomme britiske tab på slagmarken. I juli måned 1916 under Sommeslaget blev næsten 187.000 soldater dræbt, såret eller meldt savnet. "Det er frygteligt, vi taber krigen" udtalte krigsminister David Lloyd George.

Fordi der nu var brug for alle våbenføre mænd ved fronten, skulle ingen europæisk arbejder bruges til arbejde, der alene var hjælpearbejde for hæren. Så den 28. juli 1916 accepterede den britiske hærledelse kinesernes tilbud.

Rekrutteringen

Weihaiwei på den østlige side af Shandong halvøen blev valgt som rekrutteringscenter. Befolkningen i Shandong-området og i det øvrige nordlige Kina var højere og kraftigere bygget end sydkinesere og var vant til et klima ikke så forskelligt fra Belgien og Nordfrankrig. Af de omkring 135.000 kinesere, der kom til Europa under krigen, var de 80.000 fra Shandong og langt de fleste var landmænd eller landarbejdere og derfor vant til hårdt fysisk arbejde.

For englænderne var havnebyen Weihaiwei ideel, man havde siden 1898 haft en lejeaftale for området, der derfor var britisk område, så man kom ikke i konflikt med Kinas erklærede neutralitet. I 1904 havde

man brugt stedet til rekruttering af arbejdere til de sydafrikanske guld- og diamantminer og faciliteterne fra dengang havde man endnu og så var stedet sommerhavn for den britiske kinaflåde.

Chef for rekrutteringen blev Thomas Bourne, der var jernbaneingeniør med 28 års erfaring fra arbejde i Kina. Den 31. oktober 1916 ankom han til Weihaiwei, hvor han etablerede et kontor med seks englændere inklusiv en læge, tyve kinesiske kontorister/assistenter og tyve kinesiske og indiske Sikhvagter. I slutningen af november havde Bourne rekrutteret under 40 mand. Kineserne var mistænksomme over det, at blive hyret af den britiske hær og over, hvad der ventede dem på den anden side af jorden.

Når ansøgerne mødte, blev de stillet på række og geled og blev bedt om at tage tøjet af og blev herefter oversprøjtet med et desinfektionsmiddel. De blev så undersøgt for 21 forskellige sygdomme, bl.a. bronkitis, malaria, tuberkulose, kønssygdomme, dårlige tænder og trachoma, en meget smitsom øjensygdom, der var meget almindelig i Shandong-området. Man var særlig opmærksom på infektionssygdomme, der hvis de blev bragt til Europa, kunne have katastrofale følger. Mellem 30% og 60% blev kasseret, de fleste på grund af trachoma.

Kontrakten

Rekrutteringsproceduren var stort set den samme for England og Frankrig. Kontrakttiden var forskellig og kontrakterne var ikke helt ens.

Den engelske kontrakt var enklere end den franske. Den bestod af ét ark papir, engelsk på den ene side og kinesisk på den anden. Langt de fleste kunne ikke læse, endsige skrive, men de fik forklaret indholdet, bl.a. at deres deltagelse var frivillig og at arbejdet kunne omfatte arbejde på jernbaner, veje, havne, i miner, i skove, markarbejde m.m., men ikke deltagelse i militære operationer. Man skulle arbejde 10 timer om dagen syv dage om ugen, dog med skyldig hensyntagen til kinesiske helligdage.

Lønnen var 1 fransk franc pr. dag og familien i Kina ville dertil modtage 10 kinesiske sølvdollars om måneden. En sjakformand, der var leder af 60 mand, fik 1½ franc pr. dag og familien fik 15 sølvdollars om måneden. Faglærte tjente mere og kontorfolk og tolke, der talte engelsk fik op til 5 franc pr. dag.

Ved dødsfald eller 100% invaliditet fik familien 150 sølvdollars. Ved lavere invaliditetsgrad kunne beløbet være op til 75 sølvdollars. Den engelske kontrakt lød på 3 år, den franske var på 5 år. Den kunne til enhver tid ophæves, hvis arbejderens misligholdt den eller var ineffektiv.

Mændene var hyret som civilister, gik i civilt tøj, men var alligevel underlagt militær disciplin og den militære straffelov, som de kunne retsforfølges efter, med op til dødsstraf til følge.

Betalingen var lav efter engelsk standart, men tre års garanteret løn blev betragtet som fint for en kinesisk arbejder. Derudover fik mændene fri kost, beklædning, indkvartering, fri lægehjælp og blev garanteret fri hjemrejse. I modsætning til franskmændene var det englændernes agt, at alle arbejderne skulle retur til Kina efter endt arbejde. Dette var især som følge af pres fra de engelske fagforeninger.

Hvis ansøgeren accepterede alt dette, gav han sit navn, alder og hjemme-adresse. Det med navnet gav af og til lidt problemer, det var ikke alle, der helt bestemt vidste, hvad de hed. Så brugte man at give dem deres landsbys navn, deres evt. øgenavn eller navnet på den, der i Kina skulle modtage deres løn. Navnet så blev skrevet ind i kontrakten, der fik et stempel fra Det Britiske Emigrationskontor og ansøger satte sit tommelfingeraftryk på kontrakten.

Herefter fik arbejderens et aluminiumsarmbånd, der blev fæstnet om hans håndled med metalnitter. Der var indslået et femcifret nummer og det valgte navn med latinske bogstaver og kinesiske skrifttegn. Disse oplysninger var så personens "navn" i kontraktperioden. Armbåndet var en effektiv hjælp i dagligdagen og administrationen, men mange kinesere følte, det var fornærmende at blive sådan registreret, som om man var en forbryder.

Den politiske side af sagen

Som man kunne forvente, gik der politik i sagen. De kinesiske myndigheder var dybt involveret i kontraktudfærdigelsen, men rekrutteringen fortsatte med at svigte. I januar 1917 sendte det kinesiske udenrigsministerium et tilbud til London om hjælp og det viste tydeligt, hvor tæt tilbuddet om arbejdskraft hang sammen med Kinas udenrigspolitik. England skulle sikre Kina en plads i fredskonferencen efter krigen, tilbagebetalingsperioden for Boxer-erstatningen skulle forlænges med 50 år og Kina skulle have lov til at hæve skatten, hvilket var forbudt iht. Boxer-aftalen.

I England var hele operationen omkring hyring af kinesisk arbejdskraft blevet holdt hemmelig, selv for Parlamentet. Kun en lille kreds af militærfolk og diplomater kendte den. Det første offentlige, der kom frem, var da avisen "London Gazette" den 15. november 1916 oplyste, at oberstløjtnant Bryan Fairfax fra Liverpool Regimentet var blevet udpeget som chef for CLC.

Efterhånden kom der mere fart i rekrutteringen, bl.a. takket være de kristne missionærer, der var i Kina. De boede ude blandt befolkningen, talte kinesisk og havde gode overtalelsesevner. Så rekrutteringen var et miks af overtalelse, fattigdom, overskud af arbejdskraft og politisk ustabilitet.

I januar 1917 blev der åbnet et nyt rekrutteringscenter i Cangkou, det lå 15 km nord for havnen Qingdao, hvor store skibe kunne lægge til. Cangkou blev hurtigt det vigtigste rekrutteringscenter og i de følgende 14 måneder passerede der tusindvis af mænd gennem centret. Selvom de fleste ansøgere kom fra Shandong, var der også mange fra andre provinser.

Udstyr og forplejning

Dem, der mødte op i Cangkou, fik efter godkendt undersøgelse udleveret tøj og andet udstyr, før de blev sendt med tog til Qingdao. Her fik de flere ugers uddannelse og træning som forberedelse til den kommende lange rejse. Med hjælp fra kinesiske vagter øvede engelske befalingsmænd med dem og indprentede dem bl.a. vigtigheden af personlig renlighed og hygiejne. Deres hårpisk, der var tvungen i Quing-tiden blev klippet af og de blev raget skaldet.

Hver mand fik udleveret to sæt blåt lærredstøj til sommerbrug og et sæt til vinterbrug inklusiv uldne bukser, en cardigan, en vest, en brun kanvas regnfrakke, en filthue med øreklapper og med et ovalt metalmærke præget med bogstaverne C.L.C.. De blev opdelt i grupper på 50 mand, der hver valgte en leder, der ikke var analfabet. Han bar så en vinkel på tøjet og modtog en højere løn.

Det prægede metalmærke, der blev båret på kinesernes filthuer. På fotoet til venstre ses mærket på flere af huerne

Mændene fik tre måltider om dagen, som inkluderede ris, grøntsager, fisk og to gange om ugen var der kød alt sammen suppleret med masser af te. Dette samt det gratis tøj, der for langt de flestes vedkommende, var bedre end noget de tidligere havde haft, gjorde et godt indtryk på mændene, og fik dem til at føle sig godt tilpas.

Afrejse

Den 18. januar 1917 var den første gruppe på 1.088 mand klar til afrejse. På havnen i Qingdao så de noget, de aldrig i deres liv kunne have forestillet sig. Et stort fartøj der skulle føre dem over havet. Før de gik ombord blev de endnu engang oversprøjtet med desinfektionsmiddel og deres nummer og navn blev kontrolleret. De var ledsaget af en kaptajn fra hæren, seks officersaspiranter og en læge og for at gøre det hele lidt festligt, blev der affyret fyrværkeri.

Det var tilladt for mændene at medbringe trillebøre og trækvogne og musik-instrumenter. Trillebørene og trækvognene viste sig senere ubrugelige i Flanderns mudder, men musikinstrumenterne blev brugt både under rejsen og senere i de lejre, hvor de blev indkvarteret.

De fleste af dem, som englænderne hyrede, blev sejlet til Europa i Canadian Pacific Lines skibe. Kineserne blev indkvarteret under dæk og/eller på laveste dæk, hvor de var stuvet tæt sammen under ikke altid lige hygiejniske forhold og de måtte ikke blande sig med de andre passagerer. Kun meget få af dem havde tidligere været på havet og mange led af søsyge, så i dag kan man næppe forestille sig de forhold, der herskede i de tæt befolkede rum.

Turen gik gennem Suezkanalen, men i februar 1917 blev et transportskib "Athos" torpederet i Middelhavet og omkring 700 arbejdere omkom. Herefter blev ruten ændret, så man via Japan sejlede over Stillehavet til Canada.

Forholdene i Canada og turen tværs gennem landet er en historie helt for sig selv, men mellem marts 1917 og marts 1918 kom der 84.000 kinesere gennem Canada. I Halifax blev de anbragt i bevogtede lejre, indtil de skulle påbegynde den farligste del af rejsen, turen over Atlanterhavet, hvor tyske ubåde lurede. På hele turen skulle de være iført redningsvest, køjerne var blændede og om natten var enhver form for lys forbudt.

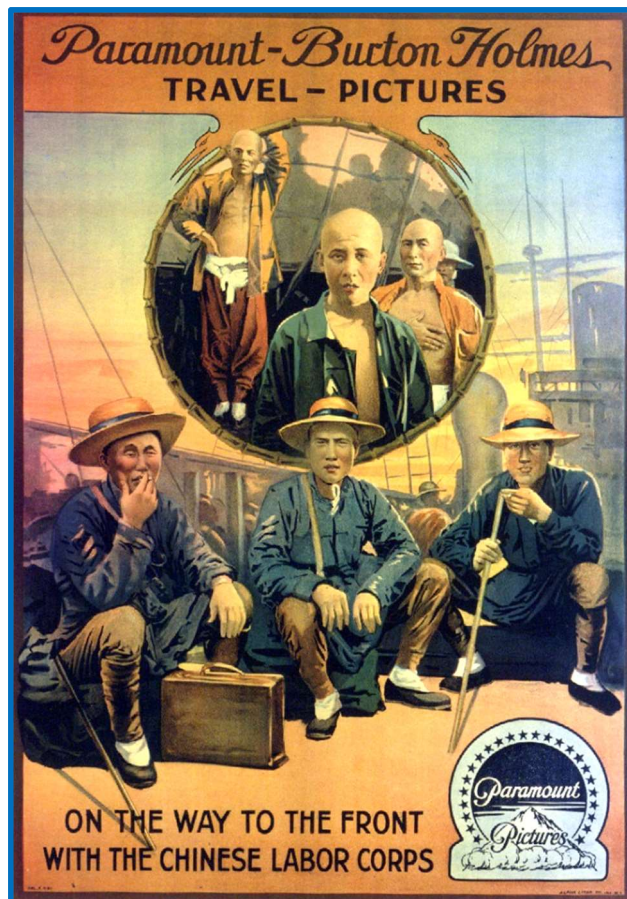
To lange sørejser og turen gennem Canada var en stor prøvelse for mændene. Der var da også mænd, der kollapsede pga. de dårlige forhold og endog nogle, der tog deres eget liv ved at springe overbord. Der foreligger dog ingen officielle tal for deres antal.

Nogle af skibene sejlede til Liverpool eller Plymouth, hvorfra mændene med tog blev bragt til Folkestone og herfra sejlet over Kanalen til CLC-hovedkvarteret i Noyelles-sur-Mer i departementet Picardi. Andre skibe sejlede til Boulogne, Le Havre eller andre franske havne.

Med hensyn til det arbejde, som kineserne skulle udføre, så greb Frankrig og England det meget forskelligt an, men krigen og dermed arbejdet foregik på fransk jord og derfor kunne franskmændene gøre det anderledes end englænderne.

Arbejdet for franskmændene

Kineserne kom til indgå i en stor arbejdsstyrke, der i stor grad bestod af franske kvinder og indfødte mænd fra de franske kolonier, der var sent til Frankrig til hjælp med fremstilling af ammunition, skibe, fly,

Plakat fra filmen, der blev lavet om det kinesiske arbejdskorps. Filmene er desværre gået tabt

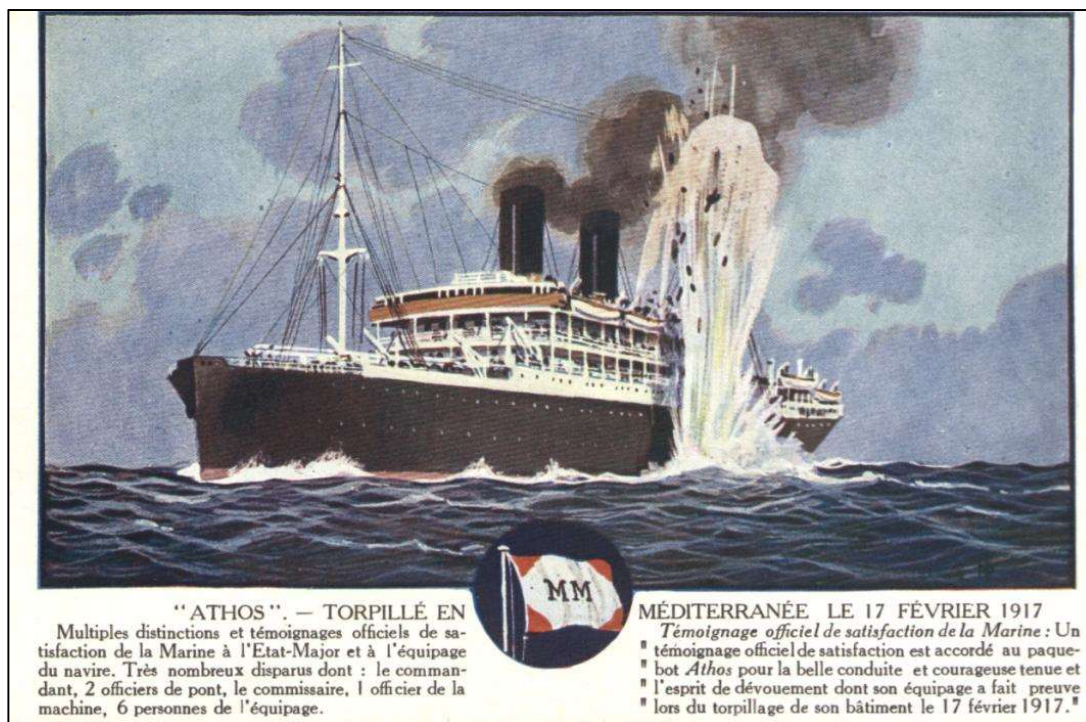
alle former for stålarbejde og petrokemiske produkter. De deltog også i projekter i byer over hele landet, ligesom de lossede skibe, arbejdede på lagre, i miner, ved landbruget og skovvæsenet.

Ifølge kinesiske kilder, så var 23.166 arbejdere beskæftiget i områder langt væk fra frontlinjen. De boede i lejre, ofte i udkanten af byerne og de blev om morgenen, ligesom de øvrige fremmede arbejdere, eskorteret på arbejde af soldater. Efter arbejdet kunne de frit gå hvorhen de ville, besøge cafeer, restauranter eller bordeller.

Det lyder selvfølgelig godt, men mændene havde alligevel mange problemer. Ifølge deres kontrakt skulle de behandles på samme måde som de franske arbejdere, men alligevel var mange ting ringere. Der var mangel på tolke, hvilket førte til misforståelser og konflikter på arbejdet og i dagligdagen.

De fleste af deres arbejdskolleger fandt dem kuriøse og betragtede dem med en vis fremmedfrygt, det var dog ikke alle, der havde den indstilling. Nogle forretningsindehavere nægtede f.eks. at sælge cigaretter til dem. Mændene fik ofte udleveret dårligt tøj og så fik de, en for dem, fremmed kost, der ofte indeholdt hestekød, som kinesere ikke spiser.

Kineserne var lovet samme løn som europæiske arbejdere, men det var ikke altid tilfældet, da det skulle aftales direkte mellem arbejderen og arbejdsgiveren. Kineserne var landarbejdere og ikke vant til at arbejde på fabrik eller i grupper, så deres løn lå ofte i bunden af skalaen.

Fransk postkort der viser den ulykkelige torpedering af transportskibet "Athos"

Ulykker og sammenstød

Adskillige døde i forbindelse med arbejdsulykker, stridigheder eller sygdomme, der ikke blev behandlet godt nok. Noget var de selv skyld i, der var interne stridigheder, som oftest om spil eller sammenstød med andre fremmede arbejdere. I januar 1917 døde to kinesere i et sammenstød med nogle arabiske arbejdere.

En ret væsentlig årsag til uro var mændenes vrede over at skulle arbejde nær frontlinjen. I kontrakten var det fastlagt, at de ikke skulle deltage i militære operationer, de var derfor utrygge ved at arbejde i områder, der kunne nås af det tyske artilleri eller ved luftbombning. Det mest dramatiske eksempel var i 1917, hvor 500 kinesiske arbejdere på et stålværk nær Dunkirk nægtede at arbejde pga. den konstante fare fra tyske luftangreb. Da politiet ankom, blev det mødt med en haglbyge af mursten og de begyndte derfor at skyde op i luften. Ifølge den officielle rapport, så blev kineserne overhovedet ikke skræmt af det,

for fransk politi var langt mindre skræmmende end tyske bombefly. Det endte med, at politiet skød mod mændene, hvor én blev dræbt og seks blev såret.

De mange klager og hændelser førte til, at den franske premierminister Georges Clemenceau i marts 1918 var nødsaget til at sende en advarsel til kinesernes regionale og lokale ledere:

”Jeg er blevet opmærksom på, at kinesiske arbejdere er blevet ofre for brutal behandling af dem, der er sat til at passe på dem. Det burde være unødvendigt at henlede Deres opmærksomhed på, at dette er uacceptabelt og hvilke alvorlige konsekvenser, det kan have.”

Han gentager herefter, at de der bruger pisk eller stok mod arbejderne, vil blive straffet.

Det var ikke alle, der behandlede kineserne dårligt. Det lykkedes mange at blive en del af de lokale samfund. Mændene arbejdede på fabrikker sammen med en masse kvinder, der var blevet mobiliseret til arbejdsmarkedet som erstatning for mændene, der var ved fronten. Kineserne var unge og stærke, så selvfølgelig opstod romancer. Dette var forudsat af justitsministeren, der d. 26. juli 1916, før de første kinesere ankom, sendte et brev til borgmesteren i Saint-Fons, med en advarsel om ægteskab mellem franske kvinder og kinesere eller mænd fra de franske kolonier i Afrika. Han udmaler herefter de uheldige konsekvenser, det vil have for evt. børn og moderen i et sådant ægteskab. Motiveret af både en tanke om racerenhed og problemet om nationalitet for børnene, rådede han borgmesteren til ”Diskret at gøre mødre til disse halvblods børn opmærksom på min bekymring og få dem til at forstå de uheldige konsekvenser af sådanne forbindelser”.

Efter sænkningen af transportskibet ”Athos” i Suezkanalen, valgtes en ny rute. Først med skib fra Kina til Canada, så med tog tværs over Canada, og så igen med skib fra Canada til England

Kina går ind i krigen

Den 14. august 1917 erklærer Kina krig mod Tyskland og Østrig-Ungarn. I Frankrigs øjne var Kina nu en krigsførende nation og derfor kunne man flytte arbejderne tættere på fronten, hvor de skulle udføre arbejde, der var mere direkte relateret til krigen. Mange af disse arbejdere blev traumatiseret af krigen, de var oprindeligt bønder fra landet og nu levede de under et uophørligt bombardement, overflyvning af kampfly og en endeløs støj fra tog, køretøjer og det var der ingen, der havde forberedt dem på.

Den 23. maj 1918 nær det engelske CLC-hovedkvarter i Noyelles-sur-Mer flygtede et antal kinesere over pigtrådshegnet under et bombardement. De blev fundet flere dage efter, hvor de gik forvildede rundt i landskabet, udtærede, sultne og halvgale.

Russerne og amerikanerne

Mellem 1915 og 1922 arbejdede der omkring 200.000 kinesere for russerne, der havde haft alvorlige tab i krigen. Kinesere havde tidligere arbejdet for russerne, men kun i det østligste område, nu blev de spredt over hele Rusland fra Murmansk i nordvest til Baku ved Sortehavet og i det sydøstlige Ukraine.

De fik en rigtig dårlig behandling i Rusland. De blev de snydt af alle på alle leder og kanter, for løn, mad, tøj, hjemsendelsespenge osv. Revolutionen gjorde det heller ikke lettere og der var faktisk en del, der meldte sig til den Røde Hær, bare for at overleve.

Da USA indtrådte i krigen, fik de også brug for arbejdskraft, derfor anmodede man Frankrig om at få 50.000 arbejdere stillet til rådighed. Frankrig "overførte" derfor 10.000 kinesere til amerikanerne, et antal der senere steg til næsten 12.000. I maj 1919 blev de dog "tilbageført" til Frankrig.

Af de tre vestmagter England, Frankrig og USA var kinesere mindst villige til at arbejde for amerikanerne "De anså dem for nærliggende sammenlignet med fransk-mændene og mente, at amerikanerne lod dem arbejde flere timer".

Amerikanerne havde ikke rigtig forberedt sig på at skulle administrere en fremmedartet styrke og så var der uenighed mellem amerikanerne og franskmændene om kontrakten.

De amerikanske officerer behandlede kineserne dårligt og var derfor upopulære. Ved en lejlighed nedlagde nogle af kineserne arbejdet, da en officer sagde: "Let's go" til en gruppe mænd. Det kinesiske ord "gou" betyder "hund".

Englænderne

Som hovedkvarter for CLC havde englænderne valgt Noyelles-sur-Mer, en kommune i Somme departementet i det nordlige Frankrig tæt på den Engelske Kanal og med en nærliggende jernbanelinje. Området var ellers kun 100 km fra, hvor Sommeslaget havde stået, men selvom hovedkvarteret og lejren lå i et ret øde område, var der ikke langt til fronten.

Som supplement til hovedlejren blev der etableret et antal midlertidige lejre tættere på de steder, hvor mændene skulle arbejde. Hver lejr husede op til 3.000 mand, der boede i barakker eller telte. Der blev oprettet fire hospitaler kun for kineserne, det største i Noyelles-sur-Mer var med 1.500 sengepladser. De var veludstyret med røntgenapparater og andet moderne udstyr ligesom lægerne og plejepersonalet talte kinesisk. Generelt fik kineserne den samme behandling som de engelske soldater. For at give det et hjemligt anstrøg var der ved hvert hospitals hovedindgang opstillet en flere meter høj modelpagode med en gong-gong, hvor timeslagene blev slået. På daværende tidspunkt var hospitalet i Noyelles-sur-Mer verdens største "kineserhospital".

De engelske officerer, der var tilknyttet CLC boede på et nærliggende slot og på et hotel i byen. Kinesernes lejr var omgivet af et pigtrådshegn og med bevæbnede vagter. Barakkerne eller teltene husede 50 mand og de måtte ikke benytte de samme toiletter som englænderne. Det var nu mest for at undgå smitte med trachoma, blev der sagt.

Mændene arbejdede 10 timer om dagen syv dage om ugen undtagen på traditionelle kinesiske helligdage. De var organiseret i kompagnier på 500 mand, hvoraf 24 var engelske officerer og underofficerer med en major eller kaptajn som øverstbefalende.

De kinesiske arbejdsformænd/sjakkajdsere var vigtige for arbejdet, det var dem, der sørgede for at arbejderne udførte arbejdet og at det blev udført på den rigtige måde og at alt gik som det skulle, men selvfølgelig var de under kommando af en engelsk officer/underofficer.

Kommunikationen, mellem det britiske/franske militær og det kinesiske arbejdskorps, var ikke lige let, der kunne let opstå simple misforståelser

Mændenes opgaver var udelukkende manuelt arbejde. De drev auto- og motorcykelværksteder, smede- og malerværksteder, og de havde en vigtig rolle som reparatører af tanks under slaget ved Cambrai, der varede fra 20. november til 7. december 1917.

En anden vigtig opgave var at grave skytte- og løbegrave. Englænderne havde i alt 9.600 km grave, og kineserne kunne grave dem hurtige end de indiske og engelske arbejdere. Gravene ved fronten blev dog gravet af soldaterne selv. Mændene fik to måltider om dagen. Et før arbejde og et efter arbejde. Maden blev tilberedt af kinesiske kokke og bestod af ris, kød eller tørret fisk, grøntsager, olie, salt mel, margarine og så fik de te. Sjakformændene og tolkene fik bedre mad, selvom det nok var arbejderne, der mest havde brug for kalorierne.

Englænderne gjorde alt for at forhindre samkvem mellem militære, civile og kineserne. I et notat af 2. august 1918 hedder det bl.a. "at engelske officerer bør/må ikke blive familiære med kineserne, da det vil føre til tab af prestige og dermed faldende effektivitet...".

Hvis en kineser ville forlade lejren uden for arbejdstid, skulle han have en passerseddel og uden for lejren var social kontakt med andre forbudt, det være sig allierede soldater, andre udenlandske arbejdere eller almindelige franskmænd. Uden for lejren skulle de også være iført deres uniform og bære huen med deres CLC-skilt, så de ville være lette at genkende. De var i det hele taget underlagt streng militær disciplin, som også indebar straf, bl.a. bøder ved mindre forseelser.

Englænderne fandt, at det var nødvendigt med den holdning pga. krigssituationen og den måde de behandlede kineserne på, var den mest effektive og rationelle, mente de.

Efter krigen kom der flere rapporter om de kinesiske arbejdere. F.eks. kom der i 1919 en rapport om brugen af fremmed arbejdskraft i den engelske hær under krigen. Den fastslog "at kineserne lå højt på listen og at indiske arbejdere ikke kunne udholde vinterkulden og at sydafrikanske arbejdere ikke kunne bruges i farlige områder. Den kinesiske arbejder var, hvis han blev behandlet ordentlig, absolut den mest effektive. Hvis ikke CLC havde klaret baglandet under fjendens offensiv i 1918 var det aldrig gået".

Marshal Ferdinand Foch, der var allieret øverstbefalende i 1917 og 1918, roste også kineserne. I en artikel i "L'Information" i juni 1918 stod der bl.a. "Af alle fremmede arbejdere i Frankrig er det de gule, der har været de mest tilfredsstillende".

Kedelige episoder

Der var dårlige og grimme episoder fra begge sider. En stor del skyldtes, at der var for få tolke, hvilket gjorde, at små misforståelser udartede og blev til direkte konflikter. Der er et eksempel på, at der i en lejr med 4.200 mand kun var fem tolke. Englænderne prøvede dog at imødegå manglen på tolke ved at udgive en lille bog med faste vendinger til dem, der var direkte involveret med kineserne.

Nogle gange gik det helt galt. En officer, der var chef for 1.000 mand, slog mændene i ansigtet, sparkede dem og kaldte dem ved øgenavne. Kineserne bandede ad ham og til sidst gik de i strejke. Det medførte

at vagterne skød på dem og dræbte fire. Kinesernes kontrakt lød på, at de ikke ville blive indsat i militære operationer, men alligevel fandt mange af dem, at de var udsat for samme risiko som soldaterne.

Som eksempel så døde der 15, og 21 blev såret under tyske luftangreb på Dunkirk og Boulogne d. 4. og 5. september 1917. Om natten d. 18. maj 1918 døde mindst 50 mand i et luftangreb. Endnu flere døde i juli under et luftangreb og mange flygtede ud af lejren og nægtede herefter at vende tilbage. De blev så flyttet til en anden lejr, der var mere sikker.

Da nyheden om et oprør blandt de engelske arbejdere nåede kineserne og nogle egyptiske arbejdere i Boulogne, gik de i strejke som protest mod deres arbejdsforhold, den dårlige mad, den dårlige behandling og risikoen for at blive bombet af tyskerne. Mændene tog ind til byen og forsøgte at plyndre et hotel, men blev drevet væk. Så angreb de en klub, hvor hærens officerer kom, men så åbnede soldater ild og dræbte og sårede et større antal, ligesom nogle blev arresteret.

CLC-kommando i gang med et anlægsarbejde

Iht. deres kontrakt var mændene underlagt den militære straffelov og i hele perioden henrettede englænderne i alt 10 kinesere. Én for at have myrdet den øverstbefalende officer, de ni andre for at have dræbt arbejdskolleger.

Hjælp og uddannelse

Nu var det hele jo ikke arbejde, krig og uro. De fleste af mændene var påpasselige med deres penge og englænderne oprettede en sparekasse til dem. Den havde pæn succes. Da den lukkede i august 1918, var der opsparet 14.000.000 franske franc.

Langt de fleste af kineserne var analfabeter, da de indgik kontrakten, men både hos englænderne og franskmændene blev der mulighed for at "komme i skole" ligesom der var organisationer, der kunne hjælpe med andre ting. Hos franskmændene var der en organisation kaldet (på engelsk) Work Study Movement (WSM) og hos englænderne blev hjælpen ydet af Young Men's Christian Association (YMCA – KFUM).

WSM oprettede aftenskoler for arbejderne og udgav et blad, "Chinese Workers Magazine", der udkom i 3½ år. Det var i let forståeligt sprog og da det var på sit højeste, havde det 30.000 læsere. I en lejr i Vogeserne kunne 5% af mændene i 1917 læse bladet, et år efter var det 30%, så aftenskolen havde altså en effekt.

KFUM (YMCA), som tog sig af undervisningen af kineserne hos englænderne var ikke velkommen i starten, altså hos englænderne. Mange officerer var mistænksomme overfor de her fremmede kinesere, der kun kunne tale kinesisk. Efterhånden støttede chefen for CLC oberst Fairfax dog KFUMs aktiviteter, der ikke alene var undervisning, men også omfattede foredrag og underholdning f.eks. film. Meget af det havde til formål at holde mændene væk fra spil, men også at lære dem om vestlig levevis og kultur. I februar 1918 blev KFUM officielt bedt om at varetage de opgaver, som de længe havde varetaget.

KFUM var også aktiv blandt kineserne, der arbejdede for Frankrig. Blandt det som KFUM påtog sig i begge lejre var, at de én gang om ugen skrev breve for mændene, idet 80% ikke kunne skrive. Helt op til 50.000 brev om ugen kunne det blive til og de måtte alle en tur gennem censuren, før de gik videre.

Der blev også missioneret blandt kineserne, men effekten kender jeg ikke.

Hjemsendelse og tiden efter

Et af den kinesiske regerings motiv for at tillade denne her "lejekontrakt" var ikke udelukkende for at støtte de allierede, men også i høj grad fordi regeringen forventede, at når kineserne vendte hjem, kunne de gå ind i arbejdet med at få det nye Kina til at blive tilpasset den moderne verden.

England og Frankrig greb hjemsendelsen meget forskellig an. Englændernes hensigt og mål var fra starten at alle kinesere skulle hjem, når deres arbejde var slut, og det holdt de fast ved. Kontrakterne var på åremål og ikke "til krigen slutter", så mange måtte blive et par år mere i Europa. I øvrigt var der ikke skibe til rådighed til hjemtransport, de var i første omgang forbeholdt soldater fra oversøiske områder.

Der var også masser af arbejde at tage fat på. Byer lå i ruiner, veje, jernbaner og telegraflinjer var ødelagt, store arealer af landbrugsland var ødelagt af granater og gennemskåret af skyttegrave, der var masser af oprydning af krigsaffald, herunder indsamling af lig, ligdele og døde dyr.

I 1919 var folk begyndt at vende tilbage til deres tidligere hjem og der opstod en vis modvilje mod kineserne. Både englænderne og franskmændene ville formentlig gerne have hjemsendt kineserne med det samme, men deres arbejde var alt for vigtigt til at det kunne ske. Som det kynisk blev sagt "Hvis ikke kineserne fjerner blindgængerne, så er det vores folk, der skal gøre det".

I september 1920 havde englænderne sendt alle deres kinesere hjem, ingen fik lov til at blive i Europa. Ved udgangen af 1922 havde Frankrig sendt deres kinesere hjem, dog forblev der 3.000 i Frankrig, hvilket var tilladt. Mange havde giftet sig med franske kvinder eller havde en arbejdskontrakt med en ny arbejdsgiver. Omkring 1/3 af franske mænd i den giftefærdige alder var faldet i krigen. Der var mange unge og yngre enker og der var overskud af kvinder, hvoraf mange nok ikke ville kunne få en ægtemand, hvilket på den tid ellers var en nødvendighed. Mange af de franske kvinders argument for at gifte sig med en af kineserne, var "han drikker ikke, han spiller ikke pengene op og han slår mig ikke". De fleste af dem, der blev i Frankrig, slog sig ned i Paris, hvor der stadig er efterkommere.

Kinesere og deres indsats blev ikke fuldstændig glemt efter krigen. Der er både kirkegårde og mindesmærker for dem. Især har efterkommerne de senere år været aktive for at få kineserne hædret.

Hjemkomst

De hjemsendte blev ikke det løft til Kina, som regeringen havde håbet på. Noget var ledelsens skyld, idet de hjemsendte ikke blev hjulpet eller støttet i at bruge det, de havde lært i Europa, men den største forhindring var dog samfundets traditioner. Kina var stadig et bondesamfund med en traditionel kinesisk kultur, hvilket bl.a. betød, at den formue, som den enkelte bragte med fra Europa skulle deles med familiens overhoved, brødre, søstre, fætre og kusiner. En af de hjemvendte havde 8 brødre og søstre, så hans opsparing fik hurtigt ben at gå på.

Generelt faldt hovedparten tilbage i det gamle livsmønster, blev bønder igen og blev ligeså fattige som før. Det var et lille fåtal, der startede som selvstændige eller på anden måde brugte det, de havde lært i Europa og klarede sig godt. Kineserne og de øvrige fremmede, der deltog som "backup" i krigen, fortjener en større plads i historien om Den Store Krig, end de hidtil har fået, synes jeg.

Min medalje har nr. 33467 og modtageren hedder Wang Fa og det er, hvad jeg ved om ham.